

Prof. dr. Janez Cvirn (1960–2013)

Naključje je nanese, da v slabih treh letih drugič brskam za spomini na prijatelja, profesorja in mentorja prof. dr. Janeza Cvirna. Prvič sem se te naloge lotil na prošnjo mentorice skupine mladih raziskovalk, ki so pripravljale njegovo biografijo; tako njemu kot meni pa se je tedaj vse skupaj zdelo sicer lepo in pozorno, a tudi nekako pre-zgodaj, saj je pred človekom, ki je komajda dopolnil petdeset let vendarle še bogato in uspehov polno obdobje ... Tokratno pisanje in spominjanje pa je trpko, prežeto z grenkobo in žalostjo ob dejstvu, da smo ga za vedno izgubili.

Sam se je spominjal, kako je (kot vsak celjski študent zgodovine) sanjaril o tem, da bo raziskoval mogočneže z gradu nad Celjem, in kako ga je strokovno delo kasneje odpeljalo v popolnoma drugačno smer, čeprav je skozi vso kariero ostajal zvest svojemu Celju, le da je zanimanje za kronane glave in njihove usode zamenjalo preučevanje dotlej preslišanih glasov malih ljudi, ki jih je dogodkovna zgodovina stoletja odpravila na rob.

Novembra 1983 se je Cvirn po študiju na Filozofski fakulteti v Ljubljani zaposlil kot arhivist v Zgodovinskem arhivu Celje, kjer je sicer skrbel za gradivo s področja gospodarstva, za svojo dušo pa je intenzivno preučeval spise mestne občine Celje iz obdobja 1848-1918. Jeseni leta 1985 je odšel v Pokrajinski muzej Celje, kjer je prevzel delo kustosa-pedagoga in leto kasneje magistriral z nalogo *Politična orientacija celjskega nemštva od šestdesetih let prejšnjega stoletja do leta 1907*, s to tematiko pa se je ukvarjal tudi v doktoratu (*Nemci v Celju 1861-1914*) in številnih razpravah. Svoje raziskovalno delo na področju mednacionalnih odnosov je po odhodu na predavateljsko mesto na Filozofski fakulteti v Ljubljani jeseni 1991 nadaljeval s primerjalno študijo o življenju Nemcev treh spodnještajerskih mest – Celja, Maribora in Ptuja (*Trdnjavski trikotnik*; 1997).

Naj se sliši še tako čudno, a z njegovim odhodom na delo v Ljubljano je napočilo tudi obdobje, ko je začel Janez Cvirn intenzivno sooblikovati celjsko zgodovinarstvo prizorišče. V začetku devetdesetih let se je namreč v Celje vrnilo kar nekaj mladih zgodovinarjev, ki smo se zaposlili v mestnih zavodih (muzejih, knjižnici in arhivu), ob svojem poklicnem delu pa smo začeli večinoma na njegovo spodbudo objavljati v *Celjskem zborniku*, katerega urednik je bil. Poleg prej omenjenih »mladinov« so z zbornikom in Janezom Cvirnom intenzivno sodelovali tudi Andrej Studen, Igor Grdina ter Anton Šepetavc. Polagoma je med nami dozorela zamisel o nujnosti ustanovitve posebne zgodovinske revije, ki bi objavljala prispevke, pisane na povsem znanstvenih temeljih, a na poljudnejši in ljudem razumljivejši način, kakršnega je mojstrsko obvladal tudi Cvirn sam. Svojo usmeritev smo našli v mikrozgodovini in zgodovini vsakdanjega življenja. Iz teh idej se je leta 1994 rodila *Zgodovina za vse*, prva in tedaj edina strokovna revija s področja zgodovine, pisana v svežem in privlačnem slogu, ki je nagovarjala kar najširši krog bralcev, njen urednik je postal Janez Cvirn, ki je to nalogo (s prekinitvijo) opravljal polnih 15 let, bil pa je tudi član uredniškega odbora zbirke *Zgodovini.ce*, ki jo je Zgodovinsko društvo Celje ustanovilo, da bi omogočilo izdajanje znanstvenih monografij s »celjsko« tematiko ali monografij mlajših zgodovinarjev. Nasploh se je tedaj v Celju na področju zgodovinopisja dogajalo toliko, da so gručico okrog revije in Zgodovinskega društva Celje drugod poimenovali kar »celjska zgodovinska šola«. Če bi ta »šola« imela mentorja, bi ta naziv zagotovo pripadel Janezu Cvirnu, ki ga od devetdesetih let prejšnjega stoletja najdemo pri vsakem pomembnejšem projektu, vezanem na celjsko zgodovino. Vedno je poudarjal navezanost na svoje rojstno mesto, kamor je rad in s ponosom vodil svoje številne kolege in prijatelje – zlasti seveda zgodovinarje, ki jim je z veseljem razkazoval mestne znamenitosti in skrite bisere. Nekajkrat mu je uspelo, da je v Celje pritegnil tudi različne znanstvene sestanke in zborovanja, ki smo jih Celjani z njegovo pomočjo vedno odlično izpeljali. Njegovo ime, zlasti pa seveda njegov odkrit, prijazen in kolegialen nastop sta odpirala številna vrata tako njemu samemu, kakor tudi ljudem, za katere je menil, da si zaslužijo njegovo podporo in priporočilo. Celju je Janez Cvirn v svojih delih postavil veličasten in neminljiv spomenik, čeprav mu je znal kdaj nastaviti tudi ogledalo, ki je včasih pokazalo sliko, ki meščanom ni bila všeč. Vesel sem, da je Celje prepoznalo njegov trud in prispevek ter ga za njegov opus nagradilo s srebrnim celjskim grbom. Njegova dela – zlasti »ponarodeli« *Kri v luft! Čreve na plot! ter Aufbiks!*, ki je doživel filmsko realizacijo, so teksti, ki jih z enakim užitek in zanimanjem prebirajo tako zgodovinarji kot bralci, ki tovrstnih del sicer še pogledajo ne.

Mnogokrat smo s kolegi občudovali Janezovo predanost zgodovini, njegov zanos, marljivost in skorajda pretirano vnemo, s katero je za delo izrabil sleherni trenutek – pisal, študiral, svetoval, usmerjal in dejansko živel za svoj poklic in poslanstvo, vendarle pa je ob vsem tem ohranjal stik z življenjem, družino in prijatelji ter v vsakem trenutku ostajal preprost, dostopen in prijazen.

Če bi moral izbrati sliko, ki me bo vedno spomnila nanj, bi se odločil za ... zadnji prizor dokumentarno-igranega filma *Aufbiks!* s kadrom steklenega Titanika z nemškim napisom, ki je pred leti »povozil« skromnega, domačnega Zamorca – ob tem pomislim, kako bi se Janez poredno nasmehnil v brado, se pogladil s prsti ob koticah ust in pod strop puhal oblak cigaretnega dima.

Ja, zgodovina je lahko veliko bolj fantastična od še tako spretno izmišljenih zgodb.

Aleksander Žižek

ZGODOVINA ZA VSE
MILAN POKORNIK

